

تحلیل محتوای اشعار فارسی دوره ابتدایی بر اساس زبان و عاطفه

An analysis of the Content of Persian Poetries in Elementary School Based on Language and Affection

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۹/۱۷؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۰۴

M. Niyaziyan
K. Khazae (Ph.D)

ملیحه نیازیان^۱

کامیان خزایی^۲

Abstract: The general purpose of this research is to identify the features of language and affection in elementary Persian books. Therefore, the current research seeks to provide a clear explanation through conducting a content analysis on the amount of attention paid to the components of language and affection in written content of the Persian textbooks of the elementary period. In addition, this study tries to differentiate among these measures of attention in different foundations with the purpose of offering relevant educational implications. The research method is descriptive using content analysis. The corpus of the study includes Persian textbooks from first to the sixth grades and statistical samples include the lessons of elementary Persian textbooks which involved poetries. The obtained data was then analyzed by SPSS software and descriptive statistics. Findings of the research indicate that the highest abundance of linguistic features is attributed to the components of simple words and short sentences, which was mainly observed in the textbooks of third and fourth grades. Also, the highest abundance of affection features has been focused on the components of consciousness and hope, which was mainly observed in the textbooks of first and third grades.

Keywords: Persian textbook, elementary, content analysis, language, affection, discipline

چکیده: هدف کلی این پژوهش، شناسایی ویژگی‌های زبان و عاطفه در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی است. لذا، جریان پژوهش مورد نظر می‌کوشد از طریق تحلیل محتوا در مورد میزان توجه محتوای مکتوب کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های زبان و عاطفه تبیینی روشن ارائه نماید و با تمیز میان این میزان توجه در پایه‌های مختلف دلالت‌هایی از این تفاوت‌ها استنتاج نماید. روش تحقیق از نوع توصیفی به روش تحلیل محتوا است. جامعه آماری مطالعه شامل کتاب‌های فارسی پایه اول تا ششم ابتدایی و نمونه‌های آماری شامل درس‌هایی از کتب فارسی دوره ابتدایی است که در قالب نظم بوده‌اند. روش تحقیق پس از گردآوری اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS مورد بررسی و در محدوده آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بیشترین فراوانی ویژگی‌های زبانی، به مؤلفه‌های الفاظ ساده و کوتاهی مصرع، و در کل به پایه‌های چهارم و سوم اختصاص یافته است. همچنین، بیشترین فراوانی ویژگی‌های عاطفی به مؤلفه‌های آگاهی و امید، و در کل به پایه‌های سوم و اول معطوف شده است.

کلیدواژه‌ها: فارسی ابتدایی، تحلیل محتوا، زبان، عاطفه، نظم

مقدمه

باتوجه به نقش حساس و تعیین‌کننده آموزش دوره ابتدایی در زیرساخت توانمندی‌های علمی و شخصیتی هر فرد و اهمیت غیر قابل انکار زبان و ادبیات فارسی در این خصوص، توجه به «اشعار زبان فارسی دوران ابتدایی» شایان بررسی ویژه است.

در فرایندهای برنامه‌ریزی درسی و سازماندهی محتوا و تعیین عناصر برنامه، اصول و معیارهایی در نظر گرفته می‌شود که زمینه‌ساز تقویت مهارت‌های زبانی و عاطفی کودکان خواهد شد. ابراز وجود و بیان احساس و عاطفه آنان و ساده و صمیمی بودن محتوای درسی و تناسب با ذهن و زبان فراگیرندگان، هم‌سویی با علایق و سلیقه‌ها و نیازهای دانش‌آموزان و توجه به محتوای مناسب و متنوع برای نزدیکی به دنیای کودک، توجه برنامه‌ریزان به پرورش تجربیات زبانی کودک را در چارچوب کتاب‌های درسی فارسی ابتدایی نشان می‌دهد. در مبحث زبان، برای مخاطبین کودک، پسندیده‌تر است که واژگانی ساده و قابل فهم برای آنها داشته باشد و در بحث عاطفه، بیشتر حالت‌های خوشایند و شاد را در ابیات به وجود آورد، حالتی که باعث تقویت روحیه شادی و کار و نشاط در آنها شود.

حال با تأکید برنامه‌ریزان و مؤلفان برنامه درسی و کتاب‌های درسی جدید، امر زبان‌آموزی متناسب با روح و احساس کودکان، توجه به تجربیات دانش‌آموزان و تلفیق مهارت‌های زبانی با نگاهی گسترده و عمیق، مطرح شده است.

پیشینه غنی فرهنگی و ادبی و توانمندی و دلربایی ادبیات، اذعاناً است بر هویت اصیل و وجود فناپذیر خیالی جاودانه، که ذاتاً میل به حقیقت و زیبایی دارد. جوهر شعر و ادب، همواره جولانی است که روح عاشق و ناآرام را به سوی معبود و معشوق رهنمون می‌کند (نیازیان، ۱۳۹۳) چه نیکوست که همین پیشینه، خمیرمایه فکر و قلم من معلم در پرداخت و نگارش این سطور است.

به یمن انتخاب دانایان و صدق انتشار آگاهان و تلاش ایشان در چیش بهترین‌های شعر و ادبیات برای نوآموزان، کند و کاو در اشعار گلچین شده در کتاب‌های درسی سال‌های آغازین تحصیل و یادگیری کودکان، نوعی هماهنگی و همگونی با نظام احسن آفرینش و آموزش پدید آمده است که آفریننده دنیایی از زیبایی و سادگی است.

«نوشتن در زبان نوشتن متولد می‌شود: در لحظه رهاشدگی از بندهای فراخود و سست شدن قید و بندهای خود، لحظه‌ای می‌آید و یکسره به زیبایی تمام فراخود را چنان می‌فریبد، که می‌تواند به رضایت خاطر کامل آفریننده اثر منجر شود و به جلوه در آید. در این حالت هنرمند خود، بر آنچه می‌کند آگاه نیست و پس از آن نیز توان تبیین آنچه را که رخ داده، ندارد» (خسرونژاد، ۱۳۸۲، ص ۴۲)

نظام زبان نوعی توانایی ذهنی است که می‌تواند در قالب گفتار به نحو آوایی تبدیل شود. «گوینده برای آنکه توانایی ذهنی خود را به آوا تبدیل کند از واژگان مدد می‌جوید و با بکارگرفتن لغات و کلمات، منظور و هدف خود را بیان می‌نماید. واژگان همان الفاظ هستند که برخی از آن تعبیر به «نشانه» می‌کنند. از نظر آنها نشانه همان واژه است که به تلفظ در می‌آید» (کامیار، ۱۳۸۵، ص ۲۷).

زبان به عنوان مهم‌ترین ابزار ایجاد ارتباط با کودکان دارای اهمیت ویژه‌ای است، زیرا میزان آگاهی‌ها و شناخت کودکان از گستره کمتر و محدودیت بیشتری نسبت به بزرگسالان برخوردار است. از این رو، گفته‌ها، نوشته‌ها و سروده‌های مربوط به کودکان باید با در نظر گرفتن فضای فکری و ساحت اندیشه و قدرت انتقال مفاهیم ذهن آنها باشد تا بتواند تأثیر لازم را در ذهن و اندیشه کودک داشته باشد.

در انتخاب کلمه و واژه مناسب و درخور، که یکی از هنرهای مهم شاعر است به جرأت می‌توان گفت شعری ماندگارتر است که واژگان منتخب و گزینش شده داشته باشد، گویی شاعر ابتدا با دنیای اطراف خود ارتباط برقرار کند تا ساخته‌های ذهنی خود را پرورش دهد و بعد از آن برای آنچه در ذهن دارد به عالم واژگان روی می‌آورد و برای به تصویر کشیدنش کلمه‌های مناسب را بر می‌گزیند. در این حالت هر چه کلمات او از بار معنایی بالاتری برخوردار باشند، در بیان افکارش موفق‌تر خواهد بود (مشکوه الدینی، ۱۳۸۶).

هدف اصلی، احساس و عاطفه‌ای است که بعد از خواندن یک متن در فرد حاصل می‌شود. نویسنده با کمک خیال می‌تواند حالت‌های مختلف ترس، وحشت، بیم، شادی، تنهایی و ... را در مخاطب برانگیزد. منظور از بیان شعر، تأثیری است که شعر بر حالات عاطفی مخاطب می‌گذارد و غم و اندوه، شادی، خشم، حسرت و ... را در او بر می‌انگیزد. از آنجا که در حیطه

زندگی کودک، عواطف دخیل هستند پس کودکان نیز با خواندن اشعار دچار چنین حالاتی می‌شوند و این تأثیر بیشتر از بزرگترها می‌باشد، زیرا کودکان سرشار از احساسات پاک و دست نخورده‌اند. هدف از عواطف دخیل در زندگی کودک همان واکنش و عکس‌العمل‌هایی است که بر پایه روابط با دیگران و اشیای جاندار و بی‌جان قرار دارد (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۳).

در واقع نقش شعر، القای عاطفه و احساس جهت بارور کردن روح و ضمیر کودک است. زیرا او را از صورت غیرمحسوس به سطح و حالت محسوس در می‌آورد، تا جایی که شفیی کدکنی در مورد نقش احساس و عاطفه در شعر گفته: «عاطفه یا احساس، زمینه درونی و معنوی شعر است به اعتبار کیفیت برخورد شاعر با دنیای خارج و حوادث پیرامونش. نوع عواطف هر کسی، سایه‌ای است از او در یک چشم انداز عام (شفیعی کدکنی، ۱۳۸۰. ص ۱۰۰-۸۶).

زیبایی‌شناختی برای کودکان با بررسی ویژگی‌های جسمی، روحی و عاطفی آنها تعریف می‌شود. شعر کودک و نوجوان از آنجا که دارای نمادها و عناصر خاص زندگی این گروه‌های سنی است و در عین حال زیبایی‌های جهان کودکان را برای آنها به تصویر می‌کشد، در تربیت حس زیبایی‌شناسی مخاطب مؤثر است. طبعاً تمرین و تکرار شعرخوانی و توجه به زیبایی‌های شعر اعم از زیبایی در فرم و زیبایی در محتوا به پرورش حس زیبایی‌شناسی کودک کمک می‌کند.

از این رو، «شعر موفق و به اصطلاح ناب دارای ویژگی‌های خاصی است، و زمانی می‌توانیم شعری را شعر ناب بنامیم که تأثیرگذار باشد، هم چنین در بردارنده عناصری هم چون موسیقی، زبان، عاطفه و سایر عوامل دخیل باشد. شعر کودک همچنان که در بردارنده عناصر سازنده شعر بزرگسال است، ویژگی‌های مختص به خود را دارد. «دنیای گسترش نیافته کودک، واژگان محدود، موضوعات محدود، و محدودیت‌های دیگر نیز باعث می‌شوند تا در کاربرد کلمات، زبان، طرح عواطف شاعرانه و سایر مسائل، دقت و حساسیت بیشتری در شعر کودک به کار رود» (اسپید، ۱۳۸۸، ص ۵۴).

تحلیل محتوا یکی از مباحث مهم و کاربردی است که پژوهشگر با استفاده از این روش به بررسی داده‌های خود می‌پردازد. محتوا یکی از اجزای اصلی تشکیل دهنده برنامه درسی است.

صاحب‌نظران برنامه درسی، تعاریف مختلفی از محتوا ارائه داده‌اند. در واقع تحلیل محتوا، «فنی است که به کمک آن، ویژگی‌های خاص پیام‌ها به طور نظام یافته و عینی مورد شناسایی قرار می‌گیرد».

در طراحی برنامه درسی پس از تشخیص نیازها و تعیین اهداف آموزشی، لازم است به تعیین محتوا و سازماندهی آن پرداخته شود. زیرا، محتوا یکی از عناصر عمده‌ای است که هدف‌های برنامه از طریق آن تحقق می‌یابد (ظفری نژاد، ۱۳۹۲ ص ۲).

ادبیات کودکان همانند داستان‌ها، شعرهای کودکان، افسانه‌ها و مثل‌ها که در گذشته بوده از حیث فراوانی مطالب به مثابه ادبیات به مفهوم امروزی نیست. چرا که کودک را الگوی کوچک شده بزرگسالان می‌پنداشتند و توجهی به خواسته‌ها و احساسات و عواطف و نیازهای آنها نداشتند، اما امروزه با توجه به تغییرات شکل گرفته در ارزش‌ها و نگرش‌ها، موضوع ادبیات کودک به صورت تخصصی مورد مطالعه و تحقیق قرار گرفته است. تعیین تاریخ دقیق به عنوان زمانی برای شروع ادبیات کودکان، کار بسیار دشواری است. اما، با مطالعه و مرور تاریخ گذشتگان و پیشینیان می‌توان نخستین زمره‌های مادران برای کودکان را به عنوان شکلی از ادبیات کودکان دانست.

از این رو، می‌توان نتیجه گرفت که مطالعه و تحقیق در رفتار انسان و شناخت او به دوران کودکی بر می‌گردد و اهمیت دوران طفولیت و ویژگی‌های کودکان مورد توجه قرار دارد. به هر صورت ادبیات کودکان زمان شروع معینی ندارد و از همان نخستین کلمات مادران با فرزندان، ادبیات کودک هم پا به عرصه وجود گذاشته است. (قاسم پور و اکبری، ۱۳۸۸).

در واقع، کودکان و نوجوانان به ادبیاتی نیاز دارند که مخصوص همین مردم باشد. آنچه مربوط به کودک است، باید از دریچه چشم همان کشور دیده شود (همان منبع).

از این رو، امروزه پرداختن به ادبیات کودکان و نوجوانان در جهان در ابعاد گسترده‌تر با امکانات وسیع‌تر انجام می‌پذیرد، تا آنجایی که شاعران و نویسندگان و نقاشان بسیاری در عرصه ادبیات کودکان و نوجوانان سرگرم خلق آثارشان هستند.

مطالعه ادبیات کودکان دارای چنان اهمیتی است که پژوهندگان بسیاری در حوزه علوم تربیتی به واکاوی ابعاد مختلف آن پرداخته‌اند که در سطور پیش رو مروری بر گزیده‌ای از آن‌ها صورت گرفته است.

سلسبیلی (۱۳۸۸) به ارزیابی برنامه درسی طراحی شده، تدوین شده و اجرا شده فارسی دوره ابتدایی (بخوانیم و بنویسیم) براساس معیار توجه به کل نگری در آموزش توانایی‌های زبانی پرداخته است. در مجموع یافته‌های به دست آمده از برنامه درسی طراحی و تدوین شده فارسی دوره ابتدایی، از توجه محدود و کم به کل نگری با توجه به معیارهای برگرفته از مبنای نظری کل نگری و همچنین معیارهای در نظر گرفته شده در برنامه درسی طراحی شده فارسی دوره ابتدایی حکایت می‌کند. برداشت از کل نگری در این برنامه درسی برداشتی محدود است آموزش‌ها در طول سال تحصیلی، با توجه به محدودیت‌های روشی و آموزشی موجود، تأثیر قابل توجهی در تقویت کل نگری دانش‌آموزان ایجاد نمی‌کنند. یافته‌های تفصیلی در این مقاله تصویر به نسبت دقیقی از کاستی‌های برنامه درسی و آموزش‌های موجود، و چهارچوب اصطلاحات و تغییرات مورد نیاز برنامه درسی فارسی دوره ابتدایی ارائه می‌دهد.

مرعشی (۱۳۹۱) به بررسی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی بخوانیم و بنویسیم و هدیه‌های آسمان دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۸۹ از منظر توجه به مقوله‌های آموزش فلسفه به کودکان پرداخته است. در همه کتاب‌های مورد تحلیل، ۹۸۶ مؤلفه مربوط به مفاهیم تفکر فلسفی شناسایی شد. نتایج نشان دهنده آن بود که در کتب درسی مورد بررسی مقوله استدلال بیشترین میزان فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده و کمترین توجه به مقوله قضاوت بود. همچنین بین کتب درسی مورد بررسی، کتاب‌های درسی بخوانیم و بنویسیم بیشتر از هدیه‌های آسمان به مقوله‌های تفکر فلسفی توجه کرده‌اند.

تحقیق صادق زاده (۱۳۹۲) به بررسی اشعار تعلیمی کودکان و نوجوانان در ادبیات معاصر پرداخت. شاعران کودک و نوجوان ایران از میان انواع ادبی بیشتر به ادبیات غنایی، تعلیمی و حماسی توجه دارند از این رو به درون مایه‌های عاطفی همچون مادر، پدر، و ... به دلیل اهمیت زیاد مساله تعلیم و تربیت اشعار تعلیمی فراوانی، به ویژه در عصر مشروطیت و دوره کنونی برای کودکان سروده شده است. مهم‌ترین موضوعات شعر معاصر (ویژه کودکان) شامل

مسائل اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی با درون مایه‌های تعلیمی خدانشناسی، احترام به پدر و مادر، تأکید بر دوستی و علم آموزی مورد بررسی قرار گرفته است.

تحقیق حق شناس لاری و همکاران (۱۳۸۸) به شعر کودک و پیدایش زیبایی شناسی در کلام کودکان پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که هرچند زبان و ادبیات ماهیت یکسانی دارند از لحاظ منشأ و همچنین نوع پردازش با هم تفاوت اساسی دارند و این تفاوت آن‌ها را به حوزه‌های جداگانه‌ای در ذهن مربوط می‌کند. بر اساس یافته‌های این تحقیق در تلقی کودکان از ادبیات شکل بر محتوا غلبه دارد و پرورش این تلقی در شکوفایی توانش ادبی آن‌ها در سال‌های آینده نقش عمده ایفا می‌کند. پس بهتر است در تهیه و نگارش اشعار کودکان به خصوص در سال‌های اولیه با توجه به طرح مضامین پیچیده و آموزشی به زیبایی شکل و چگونگی بیان اشعار توجه شود.

تحقیق حق شناس لاری و همکاران (۱۳۸۸) به شعر کودک و پیدایش زیبانشناسی در کلام کودکان پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که هر چند زبان و ادبیات ماهیت یکسانی دارند، اما از لحاظ منشأ و همچنین نوع پردازش با هم تفاوت اساسی دارند و این تفاوت آن‌ها را به حوزه‌های جدا از ذهن مربوط می‌سازد. براساس یافته‌های این تحقیق در تلقی کودکان از ادبیات، شکل بر محتوا غلبه دارد و پرورش این تلقی در شکوفایی توانایی ادبی آن‌ها در سال‌های آینده نقش عمده‌ای ایفا می‌کند. از این رو، بهتر است در تهیه و نگارش اشعار کودکان به خصوص در سال‌های اولیه با توجه به طرح مضامین پیچیده و آموزشی، به زیبایی شکل و چگونگی بیان اشعار توجه شود.

مطالعات فاضلی و شهرویی (۱۳۹۰) مرتبط با بررسی اشعار کودک و نوجوان بر اساس نظریه ژان پیاژه می‌باشد. در این مقاله، اشعار قیصر امین پور شاعر معاصر کشورمان، بر اساس نظریه رشد شناختی ژان پیاژه مورد بررسی قرار گرفته است. با بررسی اشعار امین پور این نتیجه حاصل شد که امین پور به سبب تسلط بر روانشناسی کودک و آشنایی با ساختار رشد کودک، با زبانی ساده و فهمی کودکان به هنر نمایی در حوزه‌ی شعر کودک و نوجوان می‌پردازد. امین پور با در نظر داشتن دیدگاه پیاژه و آگاهی از خصوصیات و تفکرات مهم دوره‌های رشد کودک، اشعاری متناسب با اندیشه و تفکر کودکان و نوجوانان سروده است.

تحقیق صادق زاده (۱۳۹۲) به بررسی اشعار تعلیمی کودکان و نوجوانان در ادبیات معاصر پرداخته است. شاعران فعال در حوزه کودک و نوجوان ایران از میان انواع ادبی بیشتر به ادبیات غنایی، تعلیمی و حماسی توجه دارند، از این رو به درون مایه‌های عاطفی همچون مادر، پدر ... به دلیل اهمیت زیاد مسئله تعلیم و تربیت توجه شده و اشعار تعلیمی فراوانی نیز برای کودکان به ویژه در دوران عصر مشروطیت و دوره کنونی سروده شده است. در تحقیق مذکور، مهمترین موضوعات شعر دوره معاصر شامل مسائل اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی ... با درون مایه‌های تعلیمی، خدانشناسی، احترام به پدر و مادر، تأکید بر دوستی و علم آموزی مورد بررسی قرار گرفته است.

میلر (۲۰۰۳) در مقاله‌ای با نام "بازی کلامی و یادگیری زبانی"، به بررسی روش‌هایی می‌پردازد که بازی کلامی به فرایند یادگیری زبان در کودک کمک می‌کند. به اعتقاد او کودکان به دلیل لذت زیبایی شناختی در ساختن آهنگ، قافیه و دیگر گونه‌های تکرار و الگوبندی و همچنین به دلیل ساختن آغاز و پایان و ... بازی زبانی می‌کنند. او ابتدا به این مسئله اشاره می‌کند که طی دوره پیش زبانی، ویژگی‌های زیبایی شناختی مثل آهنگ و تکیه، ماده خام را برای بازی زبانی اولیه کودک فراهم می‌کنند. بنا بر نظر او، آوای تکراری و آهنگین با حالات لذت بخشی در کودک در مرحله پیش زبانی همراه است.

مطالعات سالومون^۱ (۱۹۹۸) و جان^۲ (۲۰۰۸) مرتبط با تحلیل اشعار کودکان بر اساس فاکتورهای عاطفی و تصاویر شگفت انگیز می‌باشد. در واقع، اشعار مذکور به آفرینش دنیای ادبی و شعری هیجان انگیز بر مبنای عناصر عشق و زیبایی پرداخته است.

باروو^۳ (۲۰۱۰) در مقاله‌ای به نقش گفت و گو در بین کودکان پرداخته است؛ اینکه برنامه فلسفه برای کودکان تا چه حد می‌تواند به منزله مکانیسمی مشارکتی ایفای نقش کرده و کودکان را درگیر گفت و گو کند. وی بیان می‌کند که گفت و گو به منزله ابزاری مشارکتی می‌تواند تأثیر به سزایی در افزایش توانایی خواندن کودکان و تعامل با دیگران داشته باشد.

-
1. Salomon
  2. Jun
  3. Barrow

همچنین شیوه گفت و گو قادر است تحمل مشارکت کنندگان را بالا ببرد. بنابراین این شیوه در برنامه فلسفه برای کودکان می‌تواند در برنامه بسیاری از مدارس وارد شود.

چانگ شوک چیونگ (۲۰۰۵) در مقاله‌ای در ابتدا به معرفی برنامه فلسفه برای کودکان پرداخته و داستان‌های فکری را برای رسیدن دانش‌آموزان به مهارت‌های مورد نظر برنامه فلسفه برای کودکان بسیار مناسب دانسته است و در ادامه به مطالعه‌ای می‌پردازد که به منظور ترغیب روح جستجو در دانش‌آموزان ابتدایی کشور سنگاپور در فاصله سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ انجام شده است. اهمیت این تحقیق در آن است که دانش‌آموزان مدرسه‌ها و خانواده‌هایی‌اند که محیط محرک هوشی برای آن‌ها وجود ندارد. این تحقیق بر آن است که:

۱- به معلمان ابتدایی تعلیم دهد که معلمانی متفکر باشند و تفکر انتقادی و تحلیلی را در دانش‌آموزان تقویت کنند.

۲- دانش‌آموزان ابتدایی را به متفکرانی نقاد تبدیل کند که دارای مهارت استدلال مناسب باشند. لچر و دیگران (۱۳۸۹) در کتابی با عنوان ارتباط با کودکان از طریق داستان بیان می‌کنند که هدف از تدوین این کتاب کمک به والدین در تلاش و اقداماتشان برای رویارویی با مسائل پیچیده و دشوار است. بنابراین امید ما این است که داستان درمانی عاطفی خانواده وسیله مؤثری باشد و بتواند مدل فعال درونی منفی کودک را تغییر دهد و مدلی نو و سالم در اختیار آنان قرار دهد چرا که داستان‌ها قدرت تغییر زندگی را دارند.

تقوی و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعات خود به تحلیل محتوای اشعار کودکان با در نظرگرفتن ملاحظات ادبی، انتزاعی و ملی- مذهبی در ایران پرداخته‌اند. در تحقیق مورد نظر، دوره‌های مختلف تاریخ ادبیات ایران در حوزه ادبیات و اشعار کودک مورد بررسی قرار گرفته است.

یوسف زاده قوچانی (۲۰۱۳) به بررسی دوره‌های کودکی و نوجوانی در اشعار سهراب سپهری پرداخته است. در تحقیق مورد نظر، ارتباط بین اشعار سپهری و چشم‌اندازهای کودکانه آثارش به منظور کشف و جستجو در اشکال مختلف شعری بر اساس عناصر شهود، تخیل و قافیه‌پردازی مورد بررسی قرار گرفته است.

با استناد به ادبیات نظری و پژوهشی، اهمیت توجه به زبان و عاطفه در اشعار کودکان و حفظ آرامش روانی آنان بیشتر آشکار می‌شود و نیاز مبرمی به کاربرد این مفاهیم در اشعار کودکان به وضوح دیده می‌شود. لذا، در این تحقیق کوشش بر آن است که میزان استفاده از زبان و عاطفه را در اشعار کتب فارسی دوره ابتدایی مورد ارزیابی و تحلیل قرار داده، تا میزان توجه اشعار به زبان و عاطفه مشخص شود. بدین منظور، به تحلیل محتوای کتب مذکور بر اساس کاربرد این مفاهیم در اشعار کودکان پرداخته شده است و به سوال‌های زیر پاسخ داده شده است.

- تا چه میزان ویژگی‌های زبان در اشعار کتاب‌های دوره ابتدایی به کار رفته است؟
- تا چه میزان ویژگی‌های عاطفه در اشعار کتاب‌های دوره ابتدایی به کار رفته است؟

روش پژوهش

روش پژوهش مورد نظر تحلیل محتوا است. واحدهای تحلیل به صورت بیت در نظر گرفته شده است و سعی محققان بر آن بوده که ابیات را به گونه‌ای دسته بندی کنند که با توجه به مؤلفه‌های زبان و عاطفه، تنها در ارتباط با یک مؤلفه قرار گیرند. در مطالعه، مواردی که ممکن بود در ارتباط با بیش از یک مؤلفه قرار داشته باشند، در طبقه‌ای قرار داده شده‌اند که به طور بارزتری با آن در ارتباط باشند (به دلیل رعایت جامع و مانع بودن واحدهای تحلیل محتوا).

به منظور گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و با استفاده از منابعی همچون کتاب‌ها، مقالات و منابع اینترنتی موجود در این زمینه و نیز از چک لیست طراحی شده توسط محقق، استفاده شده است. روش اجرای این پژوهش بدین صورت است که محقق، با مطالعه دقیق و موشکافانه تعاریف مربوط به هر یک از الگوهای سازماندهی و تجزیه هر یک از این مؤلفه‌ها به نشانگرها، سعی نموده است تمام شرایط عملیاتی تحلیل محتوا را رعایت نماید. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، کتب فارسی دوره ابتدایی از اول تا ششم ۹۳-۱۳۹۲ می‌باشد. برای انتخاب نمونه، به علت محدودیت جامعه آماری همه درس‌هایی که در قالب نظم بوده‌اند، در مطالعه شرکت داده شده‌اند.

یافته‌های پژوهش

نتایج این مطالعه در مورد سؤال پژوهشی اول، مبنی بر میزان کاربرد ویژگی‌های زبان در اشعار کتاب‌های فارسی پایه‌های اول تا ششم ابتدایی، در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱. فراوانی و درصد فراوانی تراکمی مربوط به ویژگی‌های زبان در اشعار کتاب‌های فارسی پایه‌های شش‌گانه

ویژگی‌های زبانی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تراکمی
الفاظ ساده	۸۸۰	۵۴.۵۵	۵۵.۵۴
تصاویر زبانی	۲۴۱	۱۴.۹۴	۴۹.۶۹
کوتاهای مصراع	۳۳۲	۲۰.۵۸	۷۰.۹۰
شبکه معنایی	۱۶۰	۹.۹۱	۱۰۰
کل	۱۶۱۳	۱۰۰	

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که کل واحدهای شمارش شده، ۱۶۱۳ واحد بوده که از این میان سه مؤلفه‌ای که بیشترین فراوانی را دارند به ترتیب؛ الفاظ ساده (۵۵.۵۴ درصد)، کوتاهای مصراع (۲۰.۵۸ درصد) و تصاویر زبانی (۱۴.۹۴ درصد) و کمترین توجه به مؤلفه شبکه معنایی، اختصاص پیدا کرده است. در جدول زیر، به سؤال پژوهشی اول به تفکیک هر یک از پایه‌های شش‌گانه پاسخ داده شده است.

جدول ۲. فراوانی‌های مربوط به ویژگی‌های زبان در اشعار کتاب‌های فارسی به تفکیک پایه‌های شش‌گانه

ویژگی‌های زبانی	پایه‌های مقطع ابتدایی						کل
	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	
الفاظ ساده	۱۰۷	۱۰۳	۱۷۱	۲۳۶	۱۵۶	۱۰۷	۸۸۰
تصاویر زبانی	۴۴	۳۰	۷۵	۴۶	۳۵	۱۱	۲۴۱
کوتاهای مصراع	۶۵	۴۴	۳۸	۱۲۲	۳۶	۲۷	۳۳۲
شبکه معنایی	۳۰	۱۹	۵۲	۲۸	۲۱	۱۰	۱۶۰
کل	۲۴۶	۱۹۶	۳۳۶	۴۳۲	۲۴۸	۱۵۵	۱۶۱۳

نتایج جدول فوق بیانگر آن است که بیشترین فراوانی مرتبط با ویژگی‌های زبانی در مجموع به پایه‌های چهارم (۴۳۲)، سوم (۳۳۶)، پنجم (۲۴۸) و اول (۲۴۶) و کمترین فراوانی به پایه‌های دوم و ششم اختصاص یافته است.

نتایج این مطالعه مذکور در مورد سؤال پژوهشی دوم، مبنی بر میزان کاربرد ویژگی‌های عاطفی در اشعار کتاب‌های فارسی پایه‌های اول تا ششم ابتدایی، در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳: فراوانی و درصد فراوانی تراکمی مربوط به ویژگی‌های عاطفی در اشعار کتاب‌های فارسی پایه‌های شش گانه

ویژگی‌های عاطفی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تراکمی
ترس	۱۷	۳.۹۶	۹۶.۳
شادی	۱۰۲	۲۳.۷۷	۷۳.۲۷
غم	۱۳	۳.۰۳	۷۶.۳۰
آگاهی	۱۱۵	۲۶.۸۱	۵۷.۵۷
امید	۱۰۸	۲۵.۱۷	۷۴.۸۲
تحریک و ترغیب	۷۴	۱۷.۲۵	۱۰۰
کل	۴۲۹	۱۰۰	

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که کل واحدهای شمارش شده ۴۲۹ واحد بوده، که از این میان به ترتیب بیشترین فراوانی‌ها به آگاهی (۲۶.۸۱ درصد)، امید (۲۵.۱۷ درصد) و شادی (۲۳.۷۷) و کمترین فراوانی به مؤلفه‌های ترس و غم، اختصاص پیدا کرده است. در جدول زیر، به سوال پژوهشی دوم به تفکیک هر یک از پایه‌های شش گانه پاسخ داده شده است.

جدول ۴: فراوانی‌های مربوط به ویژگی‌های عاطفی در اشعار کتاب‌های فارسی به تفکیک پایه‌های شش‌گانه

ویژگی‌های عاطفی	پایه‌های مقطع ابتدایی						کل
	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	
ترس	۲	۰	۶	۲	۶	۱	۱۷
شادی	۴۲	۱۷	۳۱	۳	۶	۳	۱۰۲
غم	۰	۰	۱	۳	۸	۱	۱۳
آگاهی	۲۲	۹	۳۵	۹	۳۳	۷	۱۱۵
امید	۲۰	۱۵	۳۱	۸	۲۹	۵	۱۰۸
تحریک و ترغیب	۱۵	۷	۲۶	۷	۱۲	۷	۷۴
کل	۱۰۱	۴۸	۱۳۰	۳۲	۹۴	۲۴	۴۲۹

نتایج جدول فوق بیانگر آن هستند که بیشترین فراوانی‌های مرتبط با ویژگی‌های عاطفی در مجموع به پایه‌های سوم (۱۳۰)، اول (۱۰۱)، پنجم (۹۴) و کمترین فراوانی به پایه‌های دوم، چهارم و ششم اختصاص یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

ساده‌ترین و متداول‌ترین برداشت از محتوا بصورت مجموعه‌ای از دانش‌ها و مهارت‌ها و مفاهیمی است که از سوی برنامه‌ریزان در سطح کلان کشور انتخاب و سازماندهی می‌شود، که نتایج آن در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری معلم و دانش‌آموز جلوه پیدا می‌کند. یکی از وسایل و ابزارهای آموزشی در امر یاددهی-یادگیری کتاب درسی است که به علت اهمیت بسیار زیاد آن مورد توجه دست اندرکاران نظام آموزشی کشور می‌باشد. کتاب درسی در ایران با توجه به محدودیت‌های مالی و فن‌آوری آموزشی و کمبودهای مربوط به فضای کالبدی آموزشگاه‌ها، اصلی‌ترین منبع درسی محسوب می‌شود. لذا، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی به مثابه تحلیل برنامه‌های درسی تلقی می‌شود.

در حوزه ویژگی‌های زبان در اشعار کتب فارسی پایه‌های شش‌گانه، نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی به ترتیب به الفاظ ساده، کوتاهی مصراع و تصاویر زبانی

اختصاص یافته است. همچنین با توجه به جدول شماره ۲، بیشترین فراوانی ویژگی‌های زبانی به ترتیب مربوط به پایه‌های چهارم و سوم و پنجم و کمترین فراوانی مربوط به پایه‌های اول و ششم است. در مؤلفه‌های زبانی، کمترین توجه به شبکه معنایی معطوف شده است.

ما گاهی شاعر و نویسنده را کاتب کلمات می‌دانیم، کلمه‌ها و واژگانی که اصلی‌ترین و اساسی‌ترین ابزار کارگاه نویسندگی و شعری او می‌باشد. کلمات می‌تواند هر یک به صورت یک علامت و یک معنی، کاربرد داشته باشد. هر چه کلام هنری و زیبا باشد، اثرگذاری بر مخاطب بهتر صورت می‌گیرد و شاعر می‌تواند با کلمات و واژگانی که می‌آفریند از عواطف و احساس خود کمک گرفته و اثر خود را هنری‌تر جلوه دهد.

پالمر^۱ (۱۳۸۵) اثر زبان و قدرت تأثیرگذاری در سایرین را این چنین بیان می‌دارد که کودک در مراحل زبان‌آموزی در می‌یابد که به کمک گریه کردن، نظر اطرافیان را به خود جلب کند و با استفاده از گفتارهای مناسب و کودکانه، آنها را وادار به غذا دادن و بازی کردن با وی سازد.

زبان نماد تجسم ذهن است. بی‌شک عملی که در ذهن صورت گرفته به مرحله زبان می‌رسد و سپس بیان می‌گردد. زبان پدیده‌ای بسیار پیچیده است که اجزای آن را واژه‌ها تشکیل می‌دهد. آنچه برای ما مهم است، انتخاب واژگان توسط شاعر جهت آفرینش شعری زیبا می‌باشد. هر چه در گزینش واژگان دقت بیشتری به کار رود شعر جذاب‌تر، گیراتر و موثرتر واقع می‌شود. اسپید (۱۳۸۸) در کتاب خود آورده است که شاعر کودک باید تا آنجا که زبان به او اجازه می‌دهد و اینکه به مفهوم کلام و شیوایی و رسایی آن لطمه وارد نشود، از کلام کوتاه و مختصر استفاده نماید. در جای دیگر بیان کرده در شعر کودک باید واژگان ساده به کار برد، تا متناسب درک و آگاهی کودک باشد. در واقع، شاعر باید با کودک سخن بگوید و خود را به افق درک و فهم کودک نزدیک سازد. علاوه بر سادگی و روانی کلام در شعر کودک، شاعر باید به گسترش دامنه واژگان نیز توجه داشته باشد و با آگاهی از رشد ذهنی کودک با او ارتباط برقرار کند.

با توجه به جدول ۱؛ میزان توجه به مؤلفه‌های "الفاظ ساده" و "کوتاهی مصراع"ها سهم بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند؛ این واقعیت منطبق با معیارهایی است که لازم و ضروری است که در کتب این دوره و در متونی که در قالب نظم ارائه می‌شود قرار داده شود. از منظر پژوهندگان این تحقیق لازم است این میزان توجه در پایه‌های پایین‌تر دارای فراوانی بیشتری باشد در صورتی که جدول ۲ چنین واقعیتی را بیان نمی‌کند. از طرفی درک شبکه معنایی به عنوان یکی از توانمندی‌های فلسفی، در پایه سوم دارای بیشترین فراوانی است که از نگاه پژوهشگران این تحقیق بهتر است فراوانی این مؤلفه در پایه‌های بالاتر این دوره، دارای فراوانی بیشتری باشد زیرا ذهنیت فلسفی در سنین نزدیکتر به توانایی تفکر انتزاعی تجلی بیشتری دارد. در حوزه ویژگی‌های عاطفی در اشعار کتب فارسی پایه‌های شش‌گانه، نتایج جدول شماره ۳ حاکی از آن است که بیشترین فراوانی‌ها به آگاهی، امید و شادی و کمترین فراوانی به مؤلفه‌های ترس و غم، اختصاص پیدا کرده است. همچنین بر اساس جدول شماره ۴، بیشترین ویژگی‌های عاطفی به ترتیب در پایه‌های سوم، اول، پنجم و کمترین آنها در پایه‌های دوم، چهارم و ششم به کار رفته‌اند.

شعر یکی از گونه‌های ادبی است که زبان عاطفی را طلب می‌کند و شعر کودک از این عنصر بی‌بهره نیست. شعر کودک باید از زندگی کودک گرفته شده باشد، همان کودکی که ارتباط خود را با شعر و دنیای بیرون از لالایی‌های ساده مادرش تا شعرهای عامیانه برقرار می‌سازد. هدف شاعر کودک، ساختن دنیای زیبا برای کودک است. دنیایی که همانند چرخه و هاله‌ای پر نشاط و پر امید کودک را در برگیرد و یأس و ناامیدی و غم را از او دور سازد، بطوری که بتواند این نشاط و شادی و امید را همانند نقاشی بهار رونویسی کند.

کودک زیبایی کلام را در موسیقی می‌یابد و معانی را با موسیقی می‌آموزد. موسیقی در انتقال درون مایه عاطفی شعر نقش اساسی دارد. موسیقی با عنصر عاطفه هماهنگ است تا جایی که پور نامداران (۱۳۸۳) هم به این امر اشاره می‌کند. با در نظر گرفتن ارتباط عاطفی با صوت، صوت با موسیقی و موسیقی با عاطفه ارتباط دارد. در واقع، می‌توان گفت قدرت موسیقی، وسیله‌ای موثر برای بیان عواطف و اندیشه در شعر است.

در واقع، عنصر عاطفه که در لغت به معنای مهر است زیباترین و رقیق‌ترین حالات درونی یک فرد می‌تواند باشد. این عنصر در شعر باعث آفرینش هنری می‌شود، که گاهی هم می‌توان آن را عنصر اصلی و سازنده یک شعر محسوب نمود.

برای درک موسیقی متناسب با عواطف و احساسات گروه سنی کودکان، نیاز به آگاهی از دانش عروض نیست. باید بدانیم مخاطب اصلی ما کودکان هستند که هنوز به چنین توانایی و مهارت دست نیافتند، فقط کافی است ذهن موسیقایی داشته باشیم. با مرور زمان و بازخوانی شعر، گوش و هوش موزون آهنگ طبیعی را پیدا می‌کند و این کار به تمرین و تکرار و شعرخوانی با صدای بلند نیاز دارد. شعرها در این دوره باید به گونه‌ای باشد که احساس و عاطفه در کودکان برانگیخته شود. از وظایف اصلی شعر، القای احساس و عاطفه جهت بارور کردن ذهن به صورت عینی و محسوس به همراه قابلیت آگاهی بالا است.

با توجه به جدول شماره ۳ مؤلفه آگاهی و امید دارای بیشترین فراوانی هستند این واقعیت دلالت بر تناسب محتوا با ویژگی‌های دانش‌آموزان این دوره تحصیلی می‌کند اما شایان ذکر است مؤلفه تحریک و ترغیب که از مؤلفه‌های مؤثر در حوزه عاطفی است از فراوانی کمینه‌ای در پایه‌های مختلف برخوردار است و این دلالت بر این دارد که آن بخش‌هایی از کتاب‌های مذکور که در قالب نظم بوده است زمینه کنشگر بودن دانش‌آموزان را فراهم نکرده و می‌تواند تلقین پذیری که از مؤلفه‌های شبه تربیت^۱ است را در وجود دانش‌آموزان بسط دهد.

منابع

- امین پور، قیصر. (۱۳۸۶). شعر کودکی. چاپ سوم، تهران: انتشارات گلشن.
- اهی (ایمن)، لیلی و همکاران. (۱۳۵۲). گذری در ادبیات کودکان. تهران: شورای کتاب کودک.
- اسپید، ندا. (۱۳۸۸). قصه منظوم و جایگاه آن در ادبیات کودک. چاپ اول، تهران: انتشارات ترفند.
- استادزاده، زهرا. (۱۳۹۱). بررسی محتوایی اشعار کودکان ی پروین دولت آبادی بر قایق ابرها و گل بادام. مجله مطالعات ادبیات کودک، سال سوم، شماره ۲ (۶)، پاییز و زمستان.

سنجش آثار برنامه درسی غیررسمی دانشگاه فرهنگیان در...

پالمر، مایکل. (۱۳۸۵). مسائل اخلاقی (ترجمه علیرضآل بویه). تهران: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

پورنامداران، تقی. (۱۳۶۸). کتاب رمز و داستان‌های رمزی. چاپ سوم، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

پارسا، محمد. (۱۳۷۱). روان‌شناسی رشد کودک و نوجوان. چاپ چهارم، تهران: انتشارات بعثت. کروچه، بندتو. (۱۳۷۲). کلیات زیبا شناسی. (ترجمه فوآد روحانی). چاپ هفتم، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

حق‌شناس لاری، محمد. (۱۳۸۸). شعر کودکانه و پیدایش زیباشناسی کلامی در کودکان. فصلنامه پژوهش‌های ادبی، شماره ۳۳، بهار.

حق‌شناس، محمد و همکاران. (۱۳۸۸). زبان فارسی اول و دوم. چاپ سوم، تهران: انتشارات سمت. دهقان دهنوی، زهرا و جلالی پندری، یدالله. (۱۳۹۲). بررسی عنصر زبان و ویژگی‌های آن در اشعار کودک و نوجوان مهدی اذر یزدی. مجله مطالعات ادبیات کودک، سال ۴، شماره ۱، بهار و تابستان.

زرقانی، سید مهدی و عباسپور نوغانی، محبوبه. (۱۳۸۶). بررسی محتوایی شعر کودک در دهه

هفتاد. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد، شماره ۱۵۹، زمستان.

زندى، بهمن. (۱۳۸۱). زبان آموزی. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.

سرامی، قدم علی. (۱۳۸۰). پنج مقاله درباره ادبیات کودک. چاپ دهم، تهران: انتشارات ترفند.

سلیمان پور، جواد. (۱۳۸۹). برنامه ریزی درسی با تأکید بر تدوین محتوای درسی فعال. تهران: انتشارات احسن.

سلسبیلی، نادر. (۱۳۸۹). ارزیابی برنامه درسی طراحی شده، تدوین شده و اجرا شده فارسی دوره ابتدایی (بخوانیم و بنویسیم) براساس معیار توجه به کل نگری در آموزش توانایی زبانی. فصلنامه علمی پژوهشی، شماره ۳۳، بهار.

شفیعی کدکنی، محمد رضا. (۱۳۷۳). موسیقی شعر. چاپ ششم، تهران: انتشارات آگاه.

شفیعی کدکنی، محمد رضا. (۱۳۷۶). موسیقی شعر. چاپ اول: انتشارات آگاه.

شفیعی کدکنی، محمد رضا. (۱۳۸۰). موسیقی شعر. چاپ سوم: انتشارات آگاه.

صادق زاده، محمود. (۱۳۹۲). بررسی اشعار تعلیمی کودک و نوجوان در ادبیات معاصر. نشریه علمی، پژوهشی، ادبیات تعلیمی، سال پنجم، شماره ۱۷، بهار.

ظفری نژاد، عادل. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب درسی. چاپ اول: کوروش چاپ.

عطار، فریدالدین. (۱۹۰۵). تذکره الولیا. نیکلسون، لیدن، مصر.

غریب، رز. (۱۳۷۸). نقد بر مبنای زیباشناسی و تأثیر آن در نقدعربی (ترجمه نجمه رجایی). مشهد: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی.

فاضلی، مه‌بود و شهرویی، خدیجه. (۱۳۹۰). بررسی اشعار کودک و نوجوان قیصر امین پور بر اساس نظریه ژان پیازه. همایش منطقه ای روانشناختی کودک و نوجوان.

فرمیهنی فراهانی، حسن. (۱۳۷۸). فرهنگ توصیفی علوم تربیتی. چاپ اول: اسرار دانش.

کیانوش، محمود. (۱۳۵۵). شعر کودک در ایران. تهران: آگه.

ملکی، حسن. (۱۳۷۴). سازماندهی محتوا برنامه درسی چاپ اول. شیراز: انتشارات قو.

ملکی، حسن. (۱۳۷۴). مقدمات برنامه ریزی درسی چاپ اول. تهران: انتشارات سمت.

معین، محمد. (۱۳۸۰). فرهنگ فارسی. شش جلد. تهران: انتشارات امیر کبیر.

مرعشی، سیده منصوره. (۱۳۹۱). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی بخوانیم و بنویسیم و هدیه آسمان سوره ابتدایی براساس معیارهای فلسفه برای کودکان. فصلنامه تفکر و کودک، پژوهشگاه علوم انسانی و مکالمات علوم انسانی و مکالمات فرهنگی، سال سوم.

میرزا بیگی، علی. (۱۳۸۴). برنامه‌ریزی درسی و طرح درس در آموزش رسمی و تربیت نیروی انسانی چاپ دوم، تهران: انتشارات سیطرون.

نیازیان، ملیحه. (۱۳۹۳). تحلیل محتوای اشعار کتاب فارسی دوره ابتدایی براساس زبان، بیان، عاطفه، و ایماژ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس

واندن بروک، کارولین و همکاران. (۱۳۸۶). ادبیات کودک عامل پیوند کودکان دنیا: نگاهی به ادبیات کودکان فرانسه (ترجمه بهاره بهداد). تهران: انتشارات سوره مهر.

ویگوتسکی، لئولیمونوویچ. (۱۳۷۶). تفکر و زبان (ترجمه بهروز عزب دفتری). چاپ اول، تبریز: انتشارات نیما.

هولستی، آل، آر. (۱۹۹۹). تحلیل محتوا در علوم انسانی (ترجمه نادر سالار روند زاده امیری). چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

Alipour, M. (2000). To Analyze & Criticize Children Poems. Tehran, Tirgan.

Aminpour, Gh. (2008). Poetry and Childhood. 1st Edition, Tehran: Morvarid.

- Aminpour, Gh. (1995). Poetry: A Return to Childhood. *Journal of Child and Adolescent Literary Research*, Poetry Special Edition, 1, 8-47.
- Anderson, J.J. (2005). Language and Imagination in the Gawain Poems. Manchester university press, oxford road, Manchester.
- Barrow, W. (2010). Dialogic participation and the potential for philosophy for children. *thinking skills and creativity*, 5 (2), 61-69.
- Borgonon, L.G., Barcelona, M.A., Garcia-Garcia, J.A., Alba, M. & Escalona, M.J. (2014). Software process modeling languages: A systematic literature review. *Information and Software Technology*, 56, 103-116.
- Buyse, V., Peisner-Feinberg, E., Paez, M., Hammer, C.S. & Knowles, M. (2014). Effects of early education programs and practices on the development and learning of dual language learners : A review of the literature. *Early Childhood Research Quarterly*, 29, 765-785.
- Carter, D. (2013). Teaching poetry in the primary school: Perspectives for a new generation. David Fulton Publishers, Great Britain, Milton Park, Abingdon.
- Chang, S.C. A. (2005). Developing in young children the spirit of enquiry through the use of thinking stories. the first international conference, National Institute of Education, Nanyang Technological University.
- Dowker, A. (1989). Rhyme and alliteration in poems elicited from young children. *Journal of Child Language*, 16, 1, 181-202.
- Gordon, J. (2008). True Soundings: The Findings of the 2007 ofsted Report 'Poetry in Schools' and Pupils' Responses to Poetry They Hear. *Changing English: Studies in Culture and Education*, 15 (2), 223-233.
- Groff, P.J. (1962). Figures of Speech in Poems by Children. *The Elementary School Journal*, 63, 3, 136-140.
- Hejri, M. (2004). Reconciliation of Myth and Logic in Rational Paradigm of Child. *Journal of Child and Adolescent Literary Research*, 9 (36), 34-59.
- Jalali, M. (2011). Prosodic Rhythms in Children Poems , in *Children Moon*. 14th year, 3 (79).
- Leal, B. (2005). Childhood betwin literature and philosophy. *Readings of childhood in manoel de barros poetry*. *childhood & philosophy*, 1 (1).
- Jun, X. (2008). On the Poems Dedicated to the Children. *Journal of Ankaung University*.
- Meuris, K., Maes, B. & Zink, I. (2014). Evaluation of Language and communication skills in adult keyword signing users with intellectual disability: Advantages of a narrative task. *Research in Developmental Disabilities*, 35, 2585-2601.

- Miller, E. (2003). Verbal Play and Language Learning. Accessible at <http://ccat.sas.upenn.edu/emiller/Amiga-article.html>.
- Novak, B. E. (1995). Every Poet Is A Grown up Child. *Journal of Child and Adolescent Literary Research*, 1 (1), 50-52.
- Rajab Zadeh, S. (1996). Introduction to Childish Spaces in Persian Poetry. *Journal of Child and Adolescent Literary Research*, Poetry Special Edition, 2, 6-21.
- Russell, D.L. (1991). *Literature for Children: A Short Introduction*.
- Salajegheh, P. (2008). From the Eastern Garden – theories on children poems criticism. *Intellectual Development of Children Institute, Tehran*.
- Salomon, W. (1998). Poetry and Emotion. *The Reincarnating Mind, or the Ontopoietic Outburst in Creative Virtualities Analecta Husserliana*, 53, 109-121.
- Schwarzwald, O. (1988). Language Problems as Reflected in Hebrew Poems for Children. *language Problems & Language Planning*, 12, 3, 239-251.
- Seyed Abadi, A. (2001). *Poems in Margin – a study on children poems*. Tehran, Vajeh Nashr.
- Semino, E. (1997). *Language and World Creation in Poems and Other Texts*. Addison Wesley Longman, Milton Park, Abingdon.
- Smulders, S. (2002). The Good Mother: Language, Gender, and Power in Ann and Jane Taylor's Poetry for Children. *Children's Literature Association Quarterly*, 27 (1), 4-15.
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7 (17).
- Taghavi Shavazi, T., Edalati, A. & Ghadar Band Shirazifard, Z. (2012). Intellectual and Literary Tendencies of Children Poems in Iran. *Journal of Sociological Research*, 3 (2), 288-304.
- Yamin, S. (2007). Yang Wanli's Poems Imbued with Childish Interest and His Viewpoints on Children. *Journal of Shanghai Normal University (Philosophy & Social Sciences Edition)*.
- Yousefzadeh Ghouchani, N. (2013). Juvenility in Sohrab Sepehri's Poetry. *International Journal of Advanced Studies in Humanities and Social Science*, 1 (11), 2379-2388.